

УДК 371.13

Ольга Федьович

ПРОБЛЕМА ІНТЕРЕСУ В ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

У статті проаналізовано проблему інтересу в гуманітарних науках, зокрема його розуміння у педагогіці. На основі проведеного контент-аналізу визначень поняття «інтерес» подано його науково обґрунтоване формулювання.

Ключові слова: інтерес, гуманітарні науки, спрямованість, мотив, ставлення.

В статье проанализирована проблема интереса в гуманитарных науках, в частности его понимание в педагогике. На основании проведенного контент-анализа определений понятия «интерес» предложена его научно обоснованная формулировка.

Ключевые слова: интерес, гуманитарные науки, направленность, мотив, отношение.

In the article the problem of interest in humanities in particular its understanding in pedagogy is analyzed. Based on the content analysis of the definitions of the «interest» concept, its scientifically approved definition is suggested.

Key words: interest, humanities, directionality, motive, attitude.

Постановка проблеми. Вхідження української професійної, зокрема й педагогічної, освіти до Європейського й світового освітнього простору, доконче потребує нових підходів до розробки та реалізації освітніх технологій. У цьому контексті важливою постає проблема формування професійного інтересу майбутнього вчителя, адже підвищення професійного рівня педагогів є необхідною умовою модернізації системи освіти. Сучасний учитель повинен бути компетентним спеціалістом, тому вчені велику увагу приділяють проблемі орієнтації на професію, формуванню стійкого інтересу до роботи вчителя. Ставлення до професійного інтересу, до можливостей його розвитку й використання для підготовки компетентних фахівців усе більшою мірою визначається як необхідний елемент у системі вищої освіти. Адже неможливо підготувати людину до будь-якої діяльності, якщо в неї немає інтересу до професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукової літератури свідчать про те, що проблема інтересу давно привертала увагу вітчизняних та зарубіжних учених: філософів, соціологів, психологів, педагогів. Так, дослідженням проблеми інтересу займалися соціологи (Г. Гак, Г. Глезерман, О. Здравомислов, І. Кронрод, Ю. Шаров та ін.), психологи (М. Беляєв, В. Богословський, С. Виготський, Е. Зеєр, А. Ковальов, В. М'ясищев, А. Петровський, С. Рубінштейн та ін.), педагоги (Л. Божович, В. Іванов, А. Маркова, Н. Морозова, Г. Щукіна та ін.). Однак єдиної точки зору вчених щодо трактування поняття «інтерес» досі немає.

Метою написання статті є аналіз проблеми інтересу в гуманітарних науках, зокрема

його розуміння в педагогіці, для визначення сутності цього поняття та перспектив його формування у підготовці майбутніх учителів фізики.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо тлумачення поняття «інтерес», насамперед, у гуманітарних науках. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» В. Бусела інтерес розглядається як увага до кого-, чого-небудь, зацікавлення кимось, чимось [3].

У філософських словниках («Філософський словник» І. Фролова, «Нова філософська енциклопедія») інтерес (лат. interest – мати значення) трактується як: причина дій індивіда, соціальних спільнот (класу, нації, професійної групи), що визначає їх соціальну поведінку [8]; як активна спрямованість людини на різні об'єкти, освоєння яких оцінюється як благо; а також як потреби, які є мотивацією поведінки індивіда [5].

«Соціологічний енциклопедичний словник» Г. Осипова визначає інтерес як спрямованість суб'єкта на значущі для нього об'єкти, пов'язані із задоволенням потреб індивіда; як об'єктивну причину діяльності соціальних суб'єктів, які спрямовані на задоволення певних потреб, що є основою безпосередніх мотивів, ідей і т. п. та визначаються становищем і роллю цих суб'єктів у системі спільнот [7].

У психологічних словниках інтерес розглядається як ставлення або мотиваційний стан особистості, що спонукає її до пізнавальної діяльності, яка розгортається переважно у внутрішньому плані [1]; як одна із форм спрямованості особистості (зафарбоване позитивною емоцією зосередження уваги на певному феномені) [2]; як форму прояву пізнавальної потреби, що забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей діяльності і тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному й глибокому відображенню дійсності [6]; а також як емоційний стан людини, пов'язаний із здійсненням її пізнавальної діяльності [9].

С. У. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» тлумачить інтерес як форму прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє її орієнтації, а також ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності [4].

Зазначимо, що поняття «інтерес» у працях психологів і педагогів трактується неоднозначно. Деякі вчені розглядають його як спрямованість. Зокрема С. Рубінштейн під інтересом розуміє специфічну спрямованість особистості, що полягає в зосередженості її помислів на певному предметі. В. Бондаревський розглядає інтерес як специфічну пізнавальну спрямованість особистості. Е. Зеєр вважає, що інтерес - це позитивно емоційно забарвлена спрямованість уваги людини на явища, предмети дійсності. С. Максименко трактує інтерес як спрямованість особистості на певні об'єкти з метою пізнати їх, оволодіти ними. Г. Щукіна розглядає інтерес як вибіркову спрямованість психічних процесів на об'єкти і явища навколишнього світу.

Під інтересом також розуміють ставлення людини до об'єктів певних природних і соціальних явищ. Так, Н. Морозова вважає, що інтерес – це емоційно-пізнавальне ставлення між суб'єктом і об'єктом. В. Ковальов також трактує інтерес як ставлення, але зазначає, що не будь-яке емоційне ставлення є інтересом. Обов'язковою ознакою інтересу, на думку В. Ковальова, є саме стійке позитивне емоційне ставлення. А. Маркова розглядає інтерес як важливу особистісну характеристику людини, інтегральне пізнавально-емоційне ставлення. На думку В. Богословського, інтерес – це ставлення особистості до об'єкта відповідно до його життєвого значення та емоційної привабливості. А. Люблінська теж поділяє точку зору на інтерес як на пізнавальне ставлення людини до навколишнього світу або до однієї його сторони, у яку людина хоче проникнути глибше. В. М'ясищев розглядає інтерес як особливий вид ставлення особистості.

Існує також розуміння поняття «інтерес» як мотиваційного стану особистості. Зокрема М. Шевандрін під інтересом розуміє когнітивно-мотиваційний стан пізнавального характеру, який пов'язаний з однією центральною потребою особистості. І. Зимня вважає, що інтерес - це емоційне переживання пізнавальної потреби, один із компонентів мотивації людини.

А. Петровський розглядає інтерес як мотив, який є постійним спонукальним механізмом пізнання навколишнього світу, а Є. Ільїн – як мотив, намір, свідомо поставлену ціль. К. Ізард трактує інтерес як домінуючий мотиваційний стан у діяльності людини.

Таким чином, аналіз проблеми інтересу в гуманітарних науках показав, що це поняття є досить складним і неоднозначним. Підтвердженням цього є велика кількість різних інтерпретацій та визначень. Розбіжність у підходах викликає певні утруднення в науковому тлумаченні цього поняття, що впливає на розробку положень теорії та практики формування інтересу. Тому вважаємо за необхідне виділити ключові ознаки поняття «інтерес». Для досягнення цієї мети ми скористались методом контент-аналізу, для якого нами було проаналізовано 30 визначень указаної категорії в інтерпретації різних вітчизняних та зарубіжних авторів. У результаті проведеного аналізу було отримано такі результати (див. таблицю 1).

Таблиця 1.

Таблиця розробки категорійного апарату поняття «інтерес» і реєстрації одиниць аналізу

Робочі визначення	№ п/п	Категорійні ознаки поняття «інтерес»	Дослідники	Кількість авторів	У %
Інтерес - це	Що?				
	1	Спрямованість	В. Бондаревський, В. Бродовська, С. Головін, С. Гончаренко, Є. Зеєр, С. Максименко, Г. Осипов, С. Рубінштейн, В. Стьопін, Г. Щукіна	10	33%
	2	Мотиваційний стан	Є. Біленький, І. Зимня, В. Зінченко, К. Ізард, Є. Ільїн, Б. Мещеряков, А. Петровський, Н. Шевандрін	8	27%
	3	Ставлення	В. Богословський, В. Ковальов, А. Маркова, Н. Морозова, В. М'ясищев, А. Люблінська	6	20%
	4	Причина дій	В. Давидов, М. Козловець, В. Пилипенко, І. Фролов	4	13%
	5	Увага	В. Бусел, Р. Немов	2	7%
Інтерес – це спрямованість	Яка?				
	6	пізнавальна	В. Бондаревський, С. Головін, С. Гончаренко	3	36%
	7	специфічна	В. Бондаревський, С. Рубінштейн	2	25%
	8	вибіркова	Г. Щукіна	1	13%
	9	позитивно емоційно забарвлена	Є. Зеєр	1	13%
10	активна	В. Стьопін	1	13%	
Інтерес – це специфічна пізнавальна спрямованість	Кого? (чого?)				
	11	особистості	В. Бондаревський, В. Бродовська, С. Головін, С. Гончаренко, С. Максименко, Г. Осипов, С. Рубінштейн, В. Стьопін	8	80%
	12	психічних процесів	Г. Щукіна	1	10%
13	уваги	Є. Зеєр	1	10%	

	На що? (на чому?)				
	Інтерес – це специфічна пізнавальна спрямованість особистості	14	об'єкти	В. Давидов, С. Максименко, Р. Немов, Г. Осипов, В. Стьопін, Г. Щукіна	6
15		явища	В. Давидов, Є. Зеєр, Р. Немов, Г. Щукіна	4	27%
16		предмети	Є. Зеєр, С. Рубінштейн	2	13%
17		усвідомленні мети діяльності	С. Головін, С. Гончаренко	2	13%
18		феномені	В. Бродовська	1	7%
Інтерес – це специфічна пізнавальна спрямованість особистості на певні об'єкти та явища	З якою метою?				
	19	задоволення потреб	Є. Біленький, С. Головін, С. Гончаренко, І. Зимня, Г. Осипов, Н. Шевандрін	6	74%
	20	пізнати їх, оволодіти ними	С. Максименко	1	13%
	21	отримання блага	В. Стьопін	1	13%

Висновки. Проведений аналіз дозволив нам сформулювати визначення поняття «інтерес». Отже, інтерес – це специфічна пізнавальна спрямованість особистості на певні об'єкти та явища з метою задоволення потреб, що спонукають до діяльності. Подане формулювання інтересу може слугувати орієнтиром для його формування в підготовці майбутніх учителів фізики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой психологический словарь / [под общ. ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко]. – 3-е изд, доп. и перераб. – Спб. : Проим-ЕВРОЗНАК, 2007. – 627 с.
2. Бродовська В. Й. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів / Бродовська В. Й., Грушевський В. О., Патрик І. П. — К. : ВД «Професіонал», 2007. — 512с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. — К. : Ірпінь ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
5. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / [руковод. проекта В. С. Степин, Г. Ю. Семигин]. – М. : Мысль, 2010 – . – Т. 2. – 2010. - 634, [2] с.
6. Словарь психолога-практика / [сост. С.Ю. Головин]. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн. : Харвест, М. : АСТ, 2001. – 976 с.
7. Социологический энциклопедический словарь / [ред.-коорд. Г. В. Осипов]. – М. : Норма, 2000. – 482 с.
8. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. - 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Республика, 2001. – 719с.
9. Психологический словарь. Краткое введение в психологию. <http://psi.webzone.ru/st/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Федькович Ольга Миколаївна – аспірант кафедри педагогіки Житомирського університету імені Івана Франка.

Надійшла до друку 13.12.2012 р.